

**BOREUS HYEMALIS 'S NACHTS IN COPULA OP
EEN BOOMSTAM GEVONDEN (MECOPTERA:
BOREIDAE)**

Henk Spijkers & Paul van Wielink

Sinds november 1998 is een groepje entomologen gedurende de wintermaanden regelmatig op stap om de aanwezige fauna op boomstammen te bekijken. Speciale aandacht gaat uit naar vleugellose vrouwtjes van 'wintervlinders' (diverse soorten spanners, Geometridae). Het terrein van onderzoek is een perceel met Amerikaanse eiken (*Quercus rubra* L.) in de gemeente Goirle, dicht bij de Regte Heide (Amersfoortcoördinaten 130-390). De boomstammen worden vanaf de voet tot ongeveer 2 meter hoogte in het donker onderzocht met een sterke zaklamp. Er is in de wintermaanden heel wat nachtelijke activiteit waar te nemen: pissebedden, hooiwagens, spinnen, slakken, springstaarten, kevers, maar ook wantsen en miljoenpoten. Soms worden, bij vochtig weer, zelfs regenwormen kruipend op aanzienlijke hoogte tegen de stam aangetroffen.

Op 30 december 1998 werd een copula van de sneeuwspinger *Boreus hyemalis* (Linnaeus, 1767) waargenomen, op ongeveer 30 centimeter hoogte tegen de stam van een Amerikaanse eik (fig. 1, 2). Het paartje hield zich op net boven de grens van het gewoon klauwtjesmos *Hypnum cupressiforme*. De boom staat in een perceel open loofbos, dat vrijwel uitsluitend (> 95%) uit Amerikaanse eik *Quercus rubra* L. bestaat met daarnaast een enkele berk (*Betula* spec.), Larix (*Larix* spec.) en spar (*Picea* spec.). De ondergrond is volledig (> 99%) bedekt met afgevallen blad van Amerikaanse eik. Hier en daar bevindt zich wat mos tegen de voet van de bomen, vooral gewoon klauwtjesmos *Hypnum cupressiforme*, maar ook gewoon gaffeltandmos *Dicranum scoparium*, bos-, grijs kronkelsteeltje en breekbloodje (resp. *Campylotus flexuosus*, *C. introflexus* en *C. pyriformis*), geelsteeltje *Orthodontium lineare* en knopjesmos *Aulaconium androgynum*. Het perceel wordt doorsneden door een pad waarlangs grote

hoeveelheden haakmos (*Rhytidiadelphus squarrosus*) staan. Dit pad ligt op ongeveer 20 meter van de vindplaats van *Boreus hyemalis*. De vindplaats is ongeveer 150 meter verwijderd van de open terreinen van de (natte) heide.

De avond van 30 december 1998 was tamelijk vochtig met zeer veel spinnen, hooiwagens en slakken op de boomstammen. Van de spanners werden vrouwtjes waargenomen van *Operophtera brumata* (Linnaeus, 1758) en *Erannis defoliaria* (Clerck, 1759). Behalve *Boreus hyemalis* waren ook een aantal keversoorten actief. We troffen op de boomstammen *Nalassus laevioctostriatus* (Goeze, 1777) (zwartlijven, Tenebrionidae) en *Rhinosimus ruficollis* (Linnaeus, 1761) (Salpingidae) in copula aan. Ook een aantal soorten *Dromius* (loopkevers, Carabidae), *Simplocaria semistriata* (Fabricius, 1794) (pilkevers, Byrrhidae), *Strophosoma melanogrammum* (Förster, 1771) (snuitkevers, Curculionidae) en *Tetratoma fungorum* Fabricius, 1790 (Tetratomidae) werden waargenomen. Daarnaast waren enkele vrouwelijke galwespen (Cynipidae) actief.

Raemakers & Kleukers (1999) vermelden dat *Boreus hyemalis* in Nederland recent vooral werd gevonden in zeer open biotopen met een beperkt aandeel hogere planten en in een paar gevallen in oude, vrij open bossen, op de voet van bomen en dan vrijwel altijd in de aanwezigheid van groot rimpelmos (*Atrichum undulatum*). Henderickx (1995) verzamelde ook aantallen *Boreus hyemalis* bij het zoeken naar *Ptilocephala plumifera* (Ochsenheimer, 1810) (zakdragers, Psychidae) op enkele stuifzandheiden van de Belgische Kempen in de omgeving van Mol en Geel. Het door hem gemelde biotoop komt volledig overeen met het boven beschreven voorkeursbiotoop.

Onze waarneming van *Boreus hyemalis* wijkt in alle opzichten af van eerdere meldingen. De dieren werden 's nachts gezien (mogelijk is het zelfs de eerste melding van een nachtelijke copulatie) en ook de biotoop is erg atypisch. Op de nabijgelegen Regte Heide ontbreekt het voorkeursbiotoop, het *Spergulo-Corynephorum*

Figuur 1
Biotoop van *Boreus hyemalis* in Goirle (Noord-Brabant): open loofbos met Amerikaanse eiken. Foto Paul van Wielink.

Figure 1
Habitat of *Boreus hyemalis* near Goirle (province of Noord-Brabant): open deciduous forest with *Quercus rubra*. Photo Paul van Wielink.

Figuur 2
Vindplaats van *Boreus hyemalis* in Goirle (Noord-Brabant): Amerikaanse eik, met aan de voet gewoon klauwtjesmos. Foto Paul van Wielink.

Figure 2
Site were of *Boreus hyemalis* was found near Goirle (province of Noord-Brabant): *Quercus rubra* with the moss *Hypnum cupressiformis* at the foot of the tree. Photo Paul van Wielink.

met ruig haarmos *Polytrichum piliferum* (Henderickx 1995, Raemakers & Kleukers 1999). De mossen waarmee de sneeuwspinger steeds geassocieerd wordt (ruig haarmos *Polytrichum piliferum*, zandhaarmos *Polytrichum juniperinum* en groot rimpelmos *Atrichum undulatum*) werden niet in de omgeving van de vindplaats in Goirle aangetroffen.

Over de resultaten van nachtelijke inventarisaties is een publicatie in voorbereiding. Dat er bijzondere soorten worden waargenomen hangt ongetwijfeld samen met de ongebruikelijke methode van onderzoek. Noch in een standaardwerk over nachtvlinders (Koch 1984; 'Nachfang mit Licht' op p. 28-44), noch in één over kevers (Freude et al. 1965) wordt hiervan melding gemaakt, ondanks uitvoerige beschrijving van vangstmethode. Wel meldt Koch (blz. 33): 'In

alle Fallen wird der Nachtjäger eine elektrischen Taschenlampe bei sich führen'. Die raadgeving lijkt echter eerder bedoeld om in het donker niet te struikelen!

Zeker, de entomoloog hoeft 's winters niet thuis te blijven (Raemakers & Kleukers 1999): zelfs 's nachts is er zeer veel te beleven!

Literatuur

- Dort, K. van, C. Buter & P. van Wielink 1998. Veldgids Mossen. – Stichting Uitgeverij KNNV, Utrecht.
Freude, H., K.W. Harde & G.A. Lohse 1965. Die Käfer Mitteleuropas 1: 103-121.
Henderickx, H. 1995. *Boreus hiemalis* (Linnaeus, 1767) en *Ptilocephala plumifera* (Ochsenheimer, 1810), weinig gesignaleerde soorten van het inkrimpend heide-stuifzand biotoop (Mecoptera: Boreidae; Lepidoptera: Psychidae). – Phegea 23: 173-177.

Koch, M. 1984. Wir bestimmen Schmetterlinge.
– Verlag J. Neumann-Neudamm, Leipzig.
Raemakers, I. & R.M.J.C. Kleukers 1999. De
sneeuwspriinger *Boreus hyemalis* in Nederland
(Mecoptera: Boreidae). – Nederlandse Faunistische
Mededelingen 8: 1-10.

SUMMARY

A copula of *Boreus hyemalis* found on the stem of a tree at night (Mecoptera: Boreidae)
During a winter night a copula of *Boreus hyemalis* (Linnaeus, 1767) was found on the stem of a tree (30 cm above the ground) in a dense forest near Goirle (province of Noord-Brabant). This is a remarkable observation because *Boreus* is thought to be a ground dwelling species, associated with open sand dunes and active during the daytime. Observations of insects on tree stems during winter nights prove to be very rewarding.

H. Spijkers
Weegbree 38
5052 CK Goirle

P.S. van Wielink
Tobias Asserlaan 126
5056 VD Berkel-Enschot

BIJZONDERE KEVERVONDSTEN IN NEDERLAND (COLEOPTERA: STAPHYLINIDAE, NITIDULIDAE, DERMESTIDAE)

F. C. F. Sterrenburg

Tachyporus quadriscolatus Pandellé, 1869 (Staphylinidae)

Deze kortschildkever werd voor het eerst voor Nederland gemeld door Vorst (1992). Op 23-XII-1983 vond hij een exemplaar in het Kerkebosch te Zeist op een droog heideveldje. In november 1992 werd een tweede exemplaar gevangen bij de Ravenvennen (gemeente Arcen en Velden) (leg. et coll. Sterrenburg). Ook hier was de biotoop in overeenstemming met wat Kerstens (1956) schrijft, namelijk een *Calluna*-heideveld op droge zandgrond. Het exemplaar is door M. Schülke te Berlijn gedetermineerd. In tegenstelling tot de meeste *Tachyporus*-soorten die meestal in aantal op de vindplaats aangetroffen worden, schijnt *T. quadriscolatus* tamelijk solitair te leven. Gezien de thans bekende vindplaatsen in het midden en zuidoosten van het land meen ik dat deze soort nog op meer plaatsen in Nederland te vinden zal zijn.

Carpophilus marginellus Motschulsky, 1858 (Nitidulidae)

Deze *Carpophilus*-soort werd door Brakman (1963) als nieuw voor de fauna gemeld met één exemplaar uit Eindhoven (september 1961) en één exemplaar uit Bergen op Zoom (september 1962) op een rottende *Polyporus*. Sindsdien is de soort niet meer gemeld (Oude 1999). Een derde exemplaar kan nu toegevoegd worden uit het Savelsbos te St. Geertruid (Zuid-Limburg) in een vangpot met gesuikerd bier op 27.VII.1989 (leg. et coll. Sterrenburg, det. Dr. P. Audisio te Rome). *C. marginellus* is ingevoerd in West-Europa en kwam, voor zover bekend, daar aanvankelijk alleen synanthroop voor, tot de kever kennelijk voldoende geacclimatiseerd was om ook buiten stand te houden (Allen 1958). Allen (l.c.) vermeldt Engelse vondsten uit hooi, compost, rottende paddestoelen en andere rottende plantaardige delen. Spornraft (1992) noemt *C. marginellus* 'Kosmopolit, eingeschleppt, eingebürgert